

Adriana Frączek

Miejsce kobiet w życiu społeczno-politycznym Szwecji

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 6, 170-177

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adriana Frączek*

Miejsce kobiet w życiu społeczno-politycznym Szwecji

Dążenie do poprawy pozycji kobiety stanowiło ważny czynnik warunkujący budowę szwedzkiego społeczeństwa dobrobytu. Państwo przejęło część odpowiedzialności – tradycyjnie spoczywającej na kobietach – za opiekę nad dziećmi i osobami starszymi. Dzięki takim posunięciom w Szwecji jest obecnie najwyższy w Unii Europejskiej poziom zatrudnienia kobiet: 74 procent (dla porównania poziom zatrudnienia mężczyzn wynosi 79 procent). Nie brakuje ich w polityce i na wysokich szczeblach administracji państwowej, ale w radach i zarządach spółek prywatnego sektora gospodarki nadal dominują biali mężczyźni w średnim wieku.

Zgodnie z obowiązującą zasadą mężczyźni i kobiety powinni w miarę możliwości w takim samym stopniu odpowiadać za utrzymanie rodziny i opiekę nad dziećmi. W Szwecji istnieje najbardziej hojny system ubezpieczeń rodzicielskich na świecie. Rodzice pozostający z dziećmi w domu otrzymują szesnastomiesięczny zasiłek. Szwecja pierwsza wprowadziła obligatoryjny „miesiąc taty” (obecnie dwa miesiące), zarezerwowany wyłącznie na ojcowską opiekę nad dzieckiem. Działania na rzecz równouprawnienia nie ograniczają się wyłącznie do kobiet. Szwedzkie ustawodawstwo i praktyka zabraniają dyskryminacji i nierównego traktowania osób o innym pochodzeniu etnicznym, odmiennej orientacji seksualnej, niepełnosprawnych fizycznie lub psychicznie. Są również ustawy zaspokajające prawa dzieci w społeczeństwie i w rodzinie¹.

Stanowiska kierownicze zajmują szwedzkie kobiety w największej liczbie w polityce, zwłaszcza na szczeblu krajowym. Partią najbardziej zdominowaną przez mężczyzn, bo w 58 procentach, jest Folkpartiet (liberalna), a najwięcej kobiet – aż 60 procent – rządzi w partii lewicy – Vänsterpartiet. Im stanowiska są bardziej eksponowane i tym samym wystawione na społeczny nadzór, tym więcej na nich kobiet. Województwami (*län*) o najwyższym stopniu równouprawnienia, jeżeli chodzi o liczbę kobiet w samorządach, są Mälardalen i Norrland, najbardziej zaś zdominowanymi pod tym względem przez mężczyzn – Skåne,

---

* Dr Adriana Frączek, Wydział Politologii Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej.

¹ *W pogoni za równością*, informator Szwecja & Szwedzi, Instytut Szwedzki, 2004, s. 2.

Småland i Blekinge. Najgorzej jest na poziomie lokalnym i regionalnym między innymi w dziedzinach: polityki, zarządu, kultury i mediów. Równie duża dominacja mężczyzn panuje w przedsiębiorstwach notowanych na giełdzie, w prestiżowych ośrodkach akademickich oraz w takich partiach, jak Kristdemokraterna (chadecja) i Moderata samlingspartiet (moderaci)². Niewielki odsetek kobiet sprawuje władzę w najbardziej opiniotwórczym medium – prasie. Zwyczajowo zdecydowana przewaga mężczyzn występuje w Szwecji na wysokich stanowiskach kościelnych oraz w wojskowości. Płeć wydaje się również grać rolę przy obsadzaniu wysokich stanowisk w zarządach firm. Mniejsze szanse na awans mają kobiety w firmach prywatnych. Najwięcej menedżerek napotyka się w sektorach związanych z edukacją i służbą zdrowia. Najwięcej mężczyzn pracuje przy produkcji, w budownictwie i rolnictwie. Szefowie wykonawczy, przewodniczący, zwłaszcza samorządów, organizacji sportowych, niektórych związków zawodowych i organizacji pracowniczych, to w większości mężczyźni. Badanie przeprowadzone przez firmę doradczą Heidrich och Struggles pokazuje, że w szwedzkich firmach kobiety stanowią 21 procent członków zarządów. W Europie sytuacja jest dużo gorsza, zaledwie średnio 8 procent kobiet dostaje się bowiem do zarządów firm. Najgorzej jest w Portugalii, gdzie odnotowano w zarządach tylko 0,7 procent kobiet³.

W połowie lat dziewięćdziesiątych Organizacja Narodów Zjednoczonych uznała Szwedów za nację o najwyższym stopniu równouprawnienia na świecie. To uznanie dotyczy przede wszystkim prawodawstwa równającego kobietę z mężczyzną we wszystkich dziedzinach życia i pilnie tropiącego przejawy dyskryminacji płciowej.

Po drugiej stronie Bałtyku nie ma zawodów niedostępnych dla kobiet, a rząd definiuje równouprawnienie jako stworzenie kobietom i mężczyznom takich samych możliwości, praw i obowiązków we wszelkich dziedzinach życia.

Zgodnie z wprowadzoną w 1980 roku poprawką do Aktu o Sukcesji, dzieżdzicem tronu jest najstarsze dziecko monarchy, bez względu na płeć. Kolejność następstwa tronu jest następująca:

1. księżniczka Victoria (ur. 1977),
2. książę Carl Philip (ur. 1979),
3. księżniczka Madeleine (ur. 1982).

Połowa władzy

Na początku lat dziewięćdziesiątych szwedzkie feministki ukuły swoje hasło programowe: „Połowa władzy – cała pensja”, koncentrując działalność na uzyskaniu reprezentacji politycznej i zlikwidowaniu dyskryminacji przy wynagro-

---

² A. Göransson, L. Burström, *Jämnast könsfördelning på väl syn liga toppjobb*, <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=572&a=732332&rss=572> (dostęp: 13.01.2008 r.).

³ P. Ivarsson, *Högst andel kvinnor i svenska styrelser*, <http://www.sr.se/Ekot/artikel.asp?artikel=1302858> (dostęp: 10.04.2007 r.).

dzeniach. W tym okresie szwedzki parlament był zdominowany przez mężczyzn. Zapowiedź powołania przez feministki Partii Kobiet zmobilizowała partie polityczne do wprowadzenia większej liczby pań na listy wyborcze. Pragmatyczni Szwedzi uznali, że kobieca reprezentacja powinna wynosić około 50 procent, gdyż tak przedstawia się przekrój demograficzny społeczeństwa.

Najszybciej cel ten osiągnęli rządzący Szwecją socjaldemokraci, którzy obiecali oddać co drugie miejsce na swoich listach kobietom i obietnicy dotrzymani. Nie mieli problemu ze znalezieniem kandydatek do polityki – może w myśl powiedzenia „szukajcie, a znajdziecie”. Dlatego dziwią polskie zapewnienia, że nieobecność kobiet jest tylko wyrazem niechęci samych zainteresowanych do udziału w życiu politycznym.

Równość płciowa pociąga za sobą nieoczekiwane konsekwencje: jednym z pierwszych zadań równouprawnionego szwedzkiego parlamentu było zorganizowanie przedszkola dla dzieci posłanek. W 1994 roku oddali połowę władzy kobietom⁴.

Od wyborów w 2006 roku Szwecją rządzi prawicowy rząd większościowy, którego członkowie wywodzą się z czterech partii: Partii Umiarkowanej (Moderaterna), Partii Centrum (Centerpartiet), Partii Chrześcijańskich Demokratów (Kristdemokraterna) i Ludowej Partii Liberalistów (Folkpartiet Liberalerna). Obecnie w rządzie zasiada dziewięć kobiet i trzynastu mężczyzn.

Sukces w promowaniu kobiet w polityce jest zasługą nie tylko ministra do spraw równouprawnienia, ale także wszystkich członków rządu. Każdy minister jest zobowiązany do zwracania uwagi na kwestie równouprawnienia i dyskryminacji płciowej w swojej dziedzinie, a na straży stoi niezależny od rządu rzecznik do spraw równouprawnienia.

Jednym z warunków wstępnych, umożliwiających kobietom wywieranie wpływu i udział we władzy w wybieranych organach, jest zajmowanie przez nie odpowiednich miejsc na partyjnych listach wyborczych. Proporcjonalny system wyborczy w Szwecji implikuje wybieranie kandydatów wyłącznie zrzeszonych w partiach politycznych. Wyborcy głosują na te partie, które wystawiają numerowane listy swoich kandydatów dla poszczególnych okręgów wyborczych. W 1994 roku socjaldemokraci jako pierwsi, w celu zwiększenia proporcji kobiet w parlamencie, zastosowali system alternatywnego umieszczania kobiet i mężczyzn na listach⁵.

Analiza liczebności kobiet zasiadających w parlamencie od 1973 roku wykazuje wyraźną tendencję wyrównywania liczby przedstawicieli obu płci we wszystkich ugrupowaniach zasiadających w Riksdagu. Socjaldemokraci oraz Zieloni są partiami, które w sposób dosłowny traktują przestrzeganie ustawy o równouprawnieniu.

---

⁴ Zob.: www.rzeczpospolita.pl/dodatki/plus.../plus_minus_a_7.html, „Rzeczpospolita” nr 10, z dnia 09.03.2002 r.

⁵ A. Grzybiakówna, *Ruch liberalny w Szwecji, jego geneza, partie i program*, „Zeszyty Historyczno-Polityczne” 1981 nr 2, s. 59–64.

Kobiety i mężczyźni wykonują inne zadania i zajmują różne stanowiska. Z danych Komitetu do spraw Przedstawicielstwa Kobiet wynika, że wraz ze wzrostem hierarchii liczba kobiet maleje. Obserwuje się wzrost znaczenia takich zagadnień, jak opieka nad dziećmi, szkolnictwo, kultura i rekreacja w miarę zwiększania się liczby kobiet w lokalnych organach władzy. Muszą być spełnione dwa warunki, aby problematyka bliska kobietom zajmowała dostatecznie ważne miejsce w polityce:

1. odpowiednio wysoki odsetek kobiet w organach władzy,
2. silne i aktywne organizacje kobiet w tych partiach politycznych, które sprawują władzę.

W 1988 roku rząd szwedzki wprowadził trzyletni program zwiększania przedstawicielstwa kobiet w polityce. Strategię, którą zastosowano, wyznaczają trzy etapy:

Etap I: Uwidocznić, poprzez statystykę, niedobór kobiet w polityce.

Etap II: Ustalić konkretne, ograniczone w czasie cele zwiększenia liczby kobiet w tym obszarze.

Etap III: Wspierać akcje, które pomagają w osiągnięciu tych celów.

Procentowy udział kobiet w komisjach parlamentarnych wyraźnie się zwiększył: podczas gdy w 1973 roku wynosił 15 procent, w roku 1998 – 43 procent. Komisje: konstytucyjna, finansów i podatków zawsze były zdominowane przez mężczyzn, natomiast w komisji sprawiedliwości, spraw zagranicznych i ubezpieczeń społecznych dominowały kobiety. Obecnie kobiety mają większy udział procentowy w pięciu komisjach parlamentarnych.

Ciekawym zjawiskiem obserwowanym w polityce we wszystkich krajach skandynawskich w ostatnim ćwierćwieczu jest promowanie przez wszystkie ogólnokrajowe partie równej proporcji mężczyzn i kobiet na listach partyjnych. W rezultacie udział kobiet zasiadających w Riksdagu od 1985 roku zawsze przekraczał 30 procent, a od 1994 roku – 40 procent.

Ostatnie wybory w Szwecji odbyły się w 2006 roku. Frekwencja w wyborach do Riksdagu wyniosła 82 procent uprawnionych do głosowania. Następny termin wyznaczono na 19 września 2010 roku. Partie reprezentowane w Riksdagu wraz z liczbą ich przedstawicieli to:

- Partia Socjaldemokratyczna (*Socialdemokraterna*) – ma 130 posłów.
- Umiarkowana Partia Koalicyjna (*Moderata samlingspartiet*) – ma 97 posłów.
- Partia Centrum (*Centerpartiet*) – ma 29 posłów.
- Partia Ludowa (*Folkpartiet*) – ma 28 posłów.
- Partia Chrześcijańsko-Demokratyczna (*Kristdemokraterna*) – ma 24 posłów.
- Partia Lewicy (*Vänsterpartiet*) – ma 22 posłów.
- Partia Zielonych (*Miljöpartiet de gröna*) – ma 19 posłów.

Dla osiągnięcia celów związanych z równouprawnieniem rząd wprowadził, między innymi, procedury prowadzące do lepszej koordynacji obsadzania stanowisk

w ministerstwach. Wydział do spraw Równouprawnienia, a ostatecznie Ministerstwo do spraw Równouprawnienia odpowiada za nadzorowanie, kontrolowanie i zatwierdzanie każdego proponowanego kandydata na stanowisko, zanim propozycja zostanie przedstawiona gabinetowi premiera. Rząd apelował do partii politycznych i organizacji kobiecych, by realizowały projekty, których celem jest zwiększenie partycypacji kobiet. Projekty te były finansowane z budżetu centralnego.

Ważną rolę w promowaniu równouprawnienia odgrywają związki i organizacje zawodowe. Kobiety chętnie angażują się w działalność organizacji pracowniczych. Mają wówczas bezpośredni wpływ na kształtowanie warunków pracy, niewiele z nich zasiada jednak we władzach tych organizacji⁶.

Większość szwedzkich partii politycznych ma swoje stowarzyszenia kobiet (wyjątek stanowią Partia Lewicy i Szwedzka Partia Zielonych). Wielokrotnie kwestionowano potrzebę istnienia tych organizacji. Krytycy argumentują, że współpraca mężczyzn i kobiet w ramach jednej organizacji jest naturalna. Zwolennicy organizacji kobiecych przytaczają na ogół trzy argumenty przemawiające za ich istnieniem:

- organizacje te rekrutują kobiety na członków danej partii; dzięki nim wiele kobiet aktywizuje się politycznie;
- organizacje te działają jako grupy nacisku, skłaniające swoje partie do aktywniejszego podejmowania problematyki interesującej dla kobiet; odegrały one ważną rolę w kształtowaniu opinii publicznej w takich dziedzinach, jak polityka rodzinna, zapomogi socjalne czy zagadnienia ochrony środowiska;
- funkcjonują również jako grupy wspomagania dla kobiet na stanowiskach partyjnych.

Oprócz związków kobiet działających w ramach partii politycznych w Szwecji istnieją też inne, niezależne politycznie organizacje kobiece. Powstało wiele formalnych i nieformalnych organizacji. Ułatwiają one nawiązywanie nowych kontaktów między kobietami w obrębie grup zawodowych, kółek zainteresowań, związków zawodowych, w miejscu zamieszkania czy poza nim.

Gender mainstreaming

W Szwecji pojęcie *gender mainstreaming* określa główną strategię w dążeniu do osiągnięcia celów polityki równości płci. Równość płci oznacza, że decyzje we wszystkich dziedzinach polityki mają wyraźne ukierunkowanie na zachowanie równości płci. Ponieważ równość kobiet i mężczyzn jest zauważalna tam, gdzie podejmowane są codzienne decyzje, kwestia równości płci musi być częścią codziennej działalności. *Gender mainstreaming* jako strategia została opracowana w celu przeciwdziałania tendencji dominacji mężczyzn w życiu publicznym.

---

⁶ W. Kawalec, *System administracji lokalnej w Szwecji*, „Rada Narodowa Gospodarka i Administracja” 1976, nr 7, s. 40–44.

Równość płci w rządzie

Złożony proces wdrożenia *gender mainstreaming* na poziomie rządowym rozpoczął się w 2004 roku i będzie kontynuowany do 2010 roku. Jego podstawą jest wprowadzenie stałych zmian w określonych metodach pracy. Wiedza i doświadczenie w procesie wyrównywania szans dla obojga płci zostały zebrane, przeanalizowane i opracowane w ramach tego procesu. Ponadto modele szkolenia dla głównych grup w rządzie zostały opracowane i przetestowane w 2008 roku. Celem tych działań jest włączenie opracowanych modeli do regularnych kursów szkoleniowych oferowanych przez centralne jednostki administracji rządowej.

W grudniu 2007 roku rząd szwedzki przydzielił 125 milionów SEK (kron szwedzkich) wsparcia dla Szwedzkiego Stowarzyszenia Władz Lokalnych i Regionów na lata 2008–2010. Głównym celem wspartych posunięć jest zapewnienie jakości działań i usług na rzecz obywateli ze szczególnym i stałym uwzględnieniem perspektyw równości płci. Fundusze zostały przydzielone w celu wspierania działań w radach gmin i powiatów, zmierzających do rozwijania tego programu. Działania mogą obejmować szkolenia osób pełniących centralne funkcje w organizacjach, utworzenie internetowej bazy danych i rozwijanie systemów zarządzania.

Polki w życiu społeczno-politycznym Szwecji

Dla Polek mieszkających w Szwecji, podobnie jak dla większości obcokrajowców, którzy osiedlili się w tym kraju, prawa polityczne są ograniczone, a uczestnictwo w życiu politycznym umiarkowane w początkowym okresie pobytu. Zgodnie z głównymi zasadami demokratycznych państw narodowych, wszyscy dorośli członkowie społeczeństwa powinni mieć pełne prawa polityczne, co oznacza obecność w wybieranych zgromadzeniach i uprawnienia do podejmowania decyzji ważnych dla całego społeczeństwa. Ci, którzy nie są obywatelami państwa, na przykład nowo przybyli imigranci, są tych praw pozbawieni.

W Szwecji nietrudno jest uzyskać obywatelstwo przez naturalizację. Wiele Polek skorzystało z tego i otrzymało pełne prawa polityczne. Niemało polskich kobiet bierze aktywny udział w życiu politycznym w polskich stowarzyszeniach i klubach, Kościołach i grupach religijnych, szwedzkich związkach zawodowych czy jako przedstawicielki polityki na szczeblu lokalnym. Ta ostatnia możliwość wynika z przyznania w 1976 roku przez wszystkie kraje skandynawskie praw głosowania i kandydowania w wyborach wszystkim obcokrajowcom przebywającym w danym kraju przez okres dłuższy niż trzy lata.

Władze szwedzkie czyniły wiele starań, aby zwiększyć ogólny stopień uczestnictwa cudzoziemców mających prawa polityczne w wyborach, występują jednak

trudne do pokonania przeszkody. Ujawniają się one w systemie proporcjonalnej reprezentacji stosowanym w Szwecji, w równoczesnych wyborach do narodowego parlamentu oraz do regionalnych i miejskich rad. Są one również konsekwencją składu osobowego elektoratu, który nie sprzyja wysokiej frekwencji. Przyczyny niskiej frekwencji nie są w pełni rozpoznane. Skład polskiego elektoratu zmienia się przy okazji każdorazowych wyborów i jest zależny od nowej imigracji, migracji powrotnej i naturalizacji.

Przy okazji wszystkich szwedzkich elekcji, w których uczestniczą imigranci, polskie kobiety stanowią większość. Przyczyną tego faktu jest skład elektoratu imigracyjnego, to znaczy przewaga kobiet wśród polskich imigrantów oraz to, że polskie kobiety przyjeżdżają do Szwecji, żeby założyć rodzinę, i wiążą się z krajem na stałe.

* * *

Pozycja społeczno-polityczna kobiet w Szwecji jest kształtowana przez różne czynniki, wpływające również na obraz sceny politycznej w kraju. Zauważa się, że:

1. jednym z warunków wstępnych, umożliwiających kobietom wywieranie wpływu na politykę i udział we władzy w wybieranych organach, jest zajmowanie przez nie odpowiednich miejsc na partyjnych listach wyborczych,
2. w 1994 roku socjaldemokraci jako pierwsi, w celu zwiększenia proporcji kobiet w parlamencie, zastosowali system alternatywnego umieszczania kobiet i mężczyzn na listach,
3. procentowy udział kobiet i mężczyzn w szwedzkim parlamencie w okresie od 1919 do 2006 roku uległ zdecydowanej zmianie: od stuprocentowego udziału mężczyzn na początku do udziału kobiet w wysokości 47,3 procent.

Bibliografia

- Bergman T., *Democratic Reforms and Partisan Decline in an Emerging Separation-of-Powers System*, Umea 2004.
- Fact Sheet*, nr 2, Ministerstwo Integracji i Równości Płci, 2009.
- Fuszara M., *Kobiety w polityce*, Warszawa 2006.
- Hadenius S., *Swedish Politics During the 20th Century*, Stockholm 1999.
- Kobieta i praca: wiek XIX i XX. Zbiór studiów*, pod red. A. Żarnowskiej i A. Szwarca, Warszawa 2000, t. 6.
- Kobieta w kulturze – kultura w kobiecie. Studia interdyscyplinarne*, pod red. nauk. A. Chybickiej i M. Kaźmierczak, Kraków 2006.
- Pacześniak A., *Kobiety w Parlamencie Europejskim. Przelamywanie stereotypu płci w polityce*, Wrocław 2006.
- Petersson O., *Democracy the Swedish Way*, Stockholm 1999.
- Petersson O., *Swedish Government and Politics*, Stockholm 1994.

Źródła internetowe

<http://www.sweden.gov.se/>

<http://www.riksdagen.se/>

<http://www.royalcourt.se/index.html>

www.wikipedia.com

www.sap.se

www.moderat.se

www.folkpartiet.se

www.kristdemokraterna.se

www.vansterpartiet.se

www.centerpartiet.se

www.mp.se

Summary

The position of women in sociopolitical life in Sweden

This paper investigates the influence of women in politics on decision-making using public educational expenditures as the outcome of interest. The results suggest that an increase in the share of female legislators by one percentage point increases the ratio of social expenditures to GDP by 0.028 percentage points. The effect of female legislators is strengthened accounting for forms of government, but not influenced by left-wing government, electoral rules, parliamentary system and non-marriage. Moreover, this study supports the hypothesis that the identity of the legislator matters for policy.